

Magyar részvétel a Future Circular Collider (FCC) tervezésében

Barna Dániel
Wigner Fizikai Kutatóközpont

Simonyi Károly emléknep
2019. 10. 18.
Magyar Tudományos Akadémia

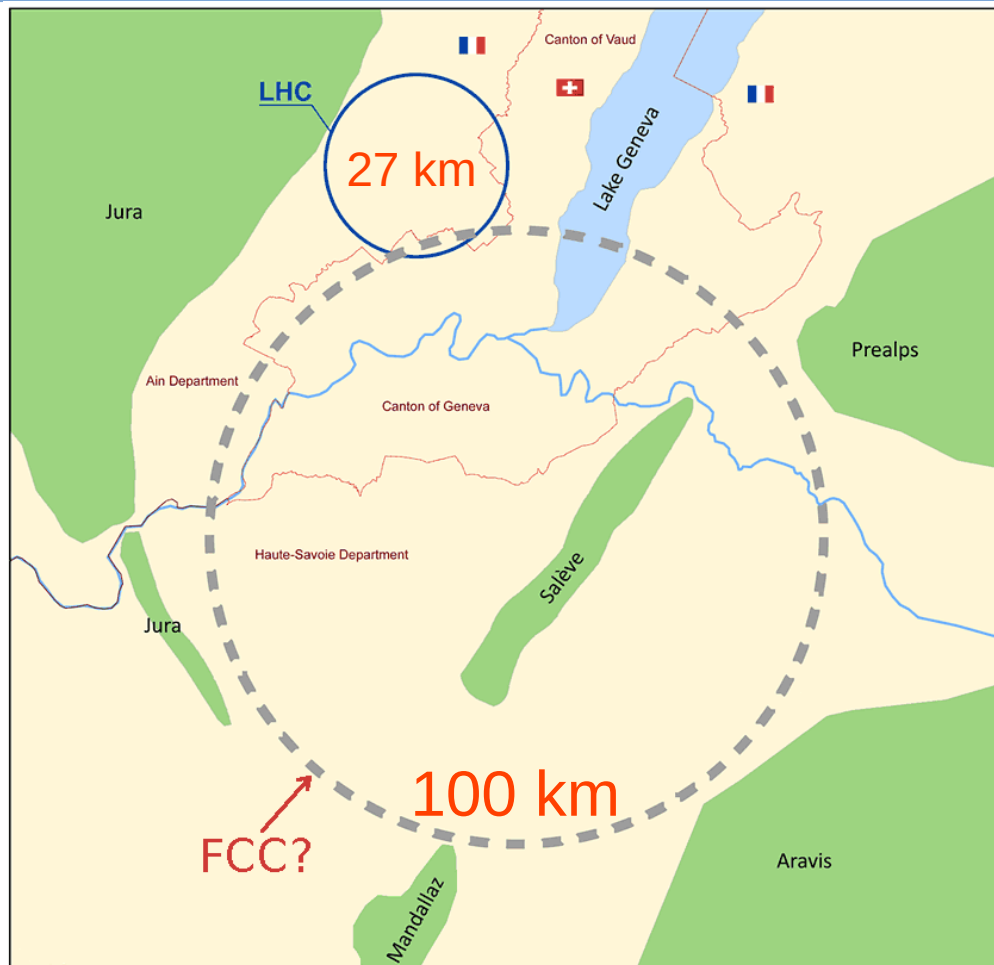
Áttekintés

- A Future Circular Collider projekt mint kitűnő K+F környezet
- SuShi szeptum projekt
- Beam dilution projekt
- HITRI – orvosi gyorsító

Az FCC projekt

(...mint K+F környezet)

FCC – Future Circular Collider

- Az LHC 2035-re kimeríti a lehetőségeit
- 2014: FCC Study
  - következő gyűrű koncepcióterve,
  - kulcs problémák azonosítása
  - megoldások/prototípusok kidolgozása

1. fázis: elektron-pozitron (FCC-ee)

- Nyaláb energiák [GeV]: Z(45.6), WW(80), ZH(120), tt_{bar} (175)
- 2 x 50 MW szinkrotron sugárzás
(Paks régi blokkok: 500 MW)
- Fő kihívások:
  - Szupravezető RF rendszer, gyorsító rezonátorok, klystronok
  - Szinkrotron sugárzás & hőterhelés kezelése

2. fázis: proton-proton (FCC-hh)

- 50+50 TeV ütközési energia
- 16 Tesla dipól mágnesek
  - új technológia: Nb₃Sn (a jól bevált, standard NbTi helyett)
  - Nagyon komoly R&D (CERN & USA), >15 Tesla a jelenlegi rekord
- 8 GJ/beam teljes nyalábenergia (!)

FCC Study mint kitűnő K+F környezet

- Biztosított költségvetés
- Sok különböző szakterület és szakember koordinált bevonása
- Könnyű új partnereket találni
- Cél: új **konceptiók** kidolgozása...
- ... akár FCC-től függetlenül hasznosulhatnak, pl gyógyászatban vagy máshol használt gyorsítók méret- és árcsökkentése.
- CERN elkötelezett, de HiLumi-LHC upgrade a humán erőforrásaik javát leköti →
- Együttműködő partnerek bevonása, segítése (akár anyagilag is)
- Kedvező körülmények új játékosok belépésére

FCC nyalábkicsatolás, Magyar fejlesztések

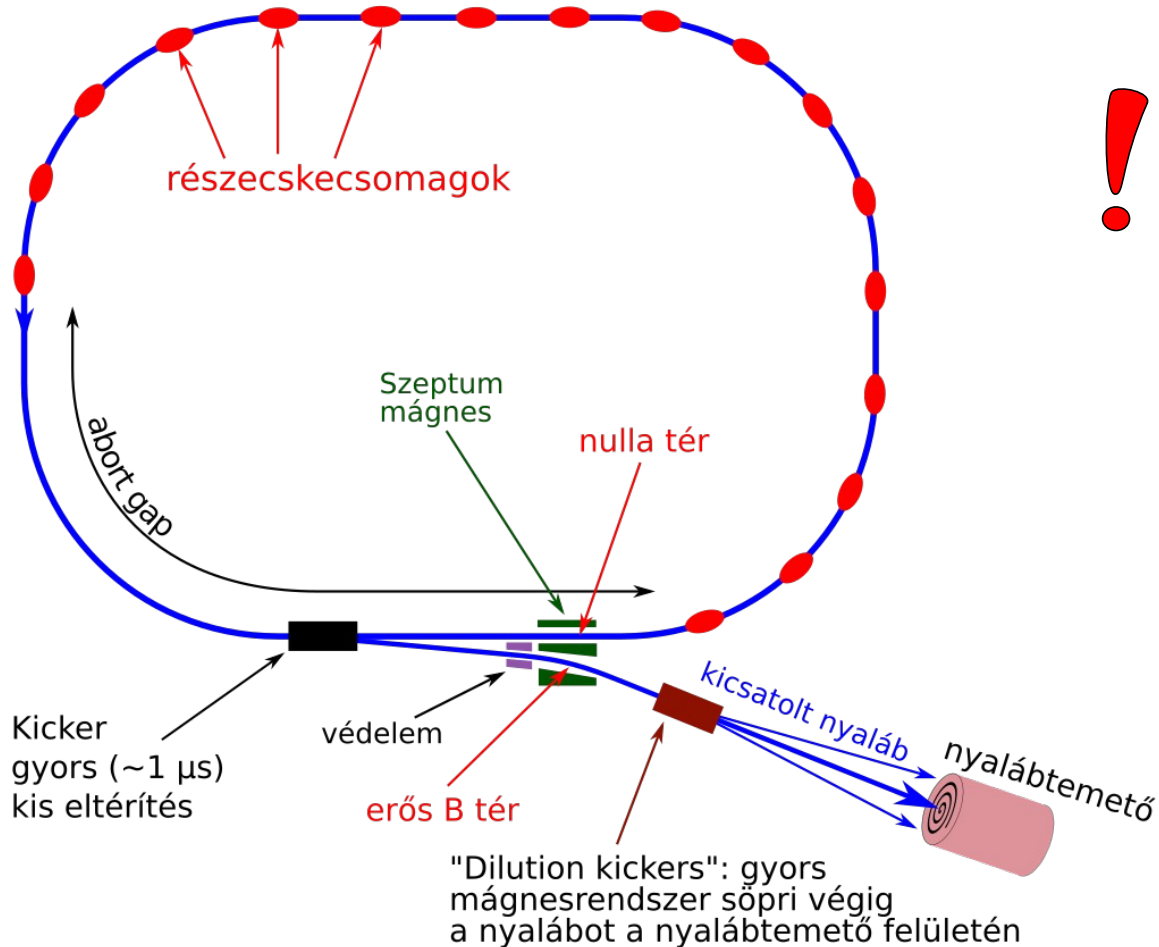
A nyaláb nem játék...

FCC nyalábja

- 8 GJ
(Boeing 747: 330 tonna, 800 km/h)
- 12 tonna rezet megolvasztana
- 300 méter rézen átfúrja magát
1 pontba becsapódva

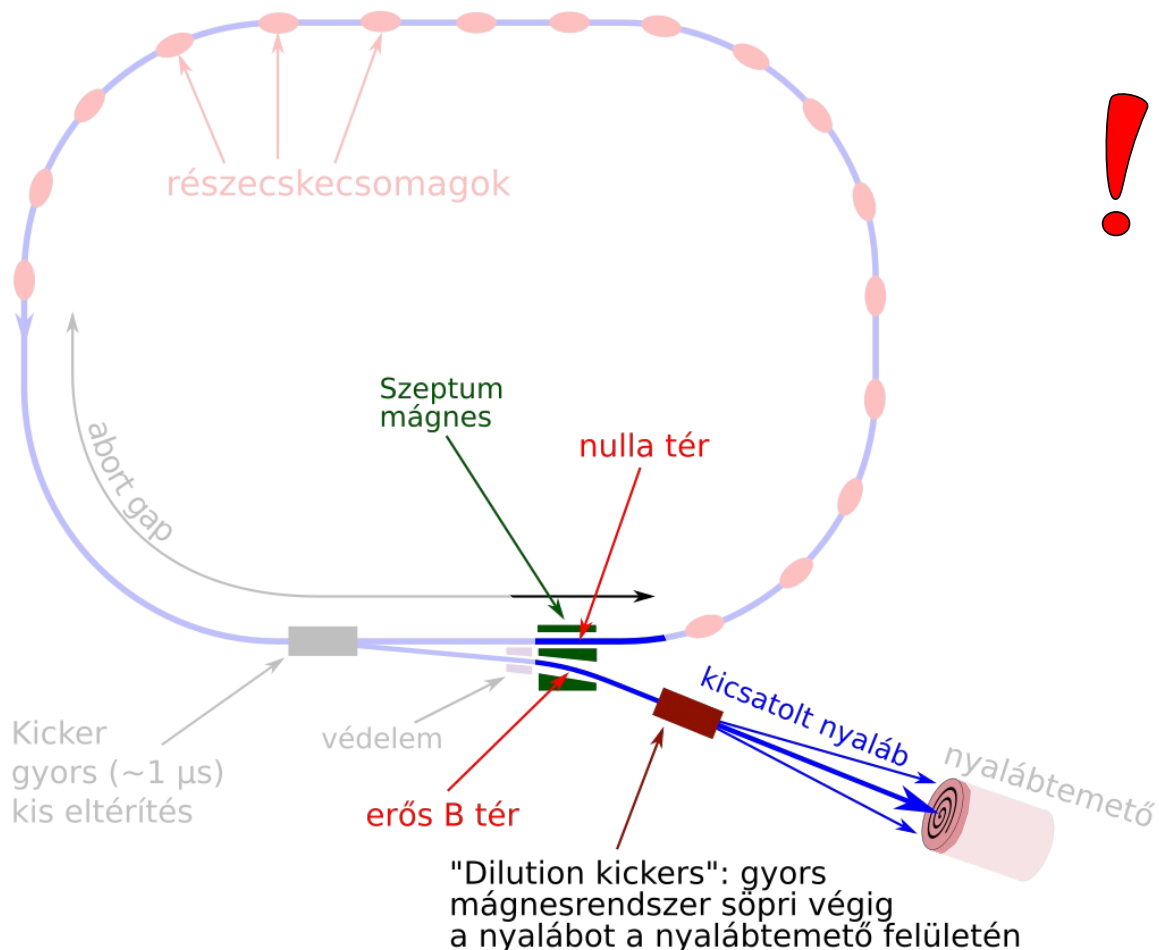
A kicsatoló/nyalábtemető rendszer

Nyaláb biztonságos eltávolítása:

- az ütközési ciklus végén
- ha bármi hibajel érkezik bárholonnan

A kicsatoló/nyalábtemető rendszer

Nyaláb biztonságos eltávolítása:

- az ütközési ciklus végén
- ha bármi hibajel érkezik bárhol

Magyar részvétel:

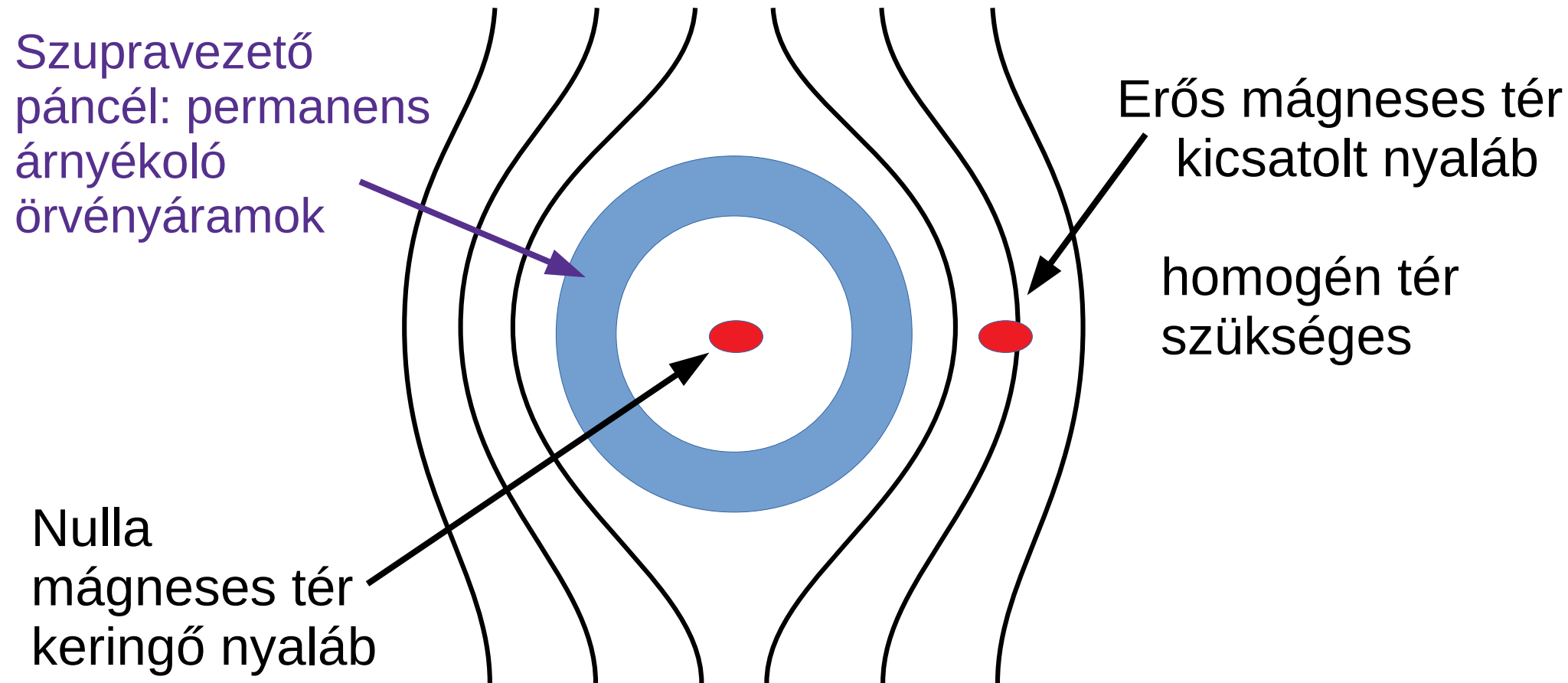
- Nagy terű szupravezető szeptum mágnes – új koncepció (→ FCC Conceptual Design Rep.)
- A nyalábtemető mintázatának és a "dilution kicker" rendszernek az optimalizálása

Superconducting Shield (SuShi)
szeptum mágnes:

0 és nagy mágneses tér egymáshoz
igen közel

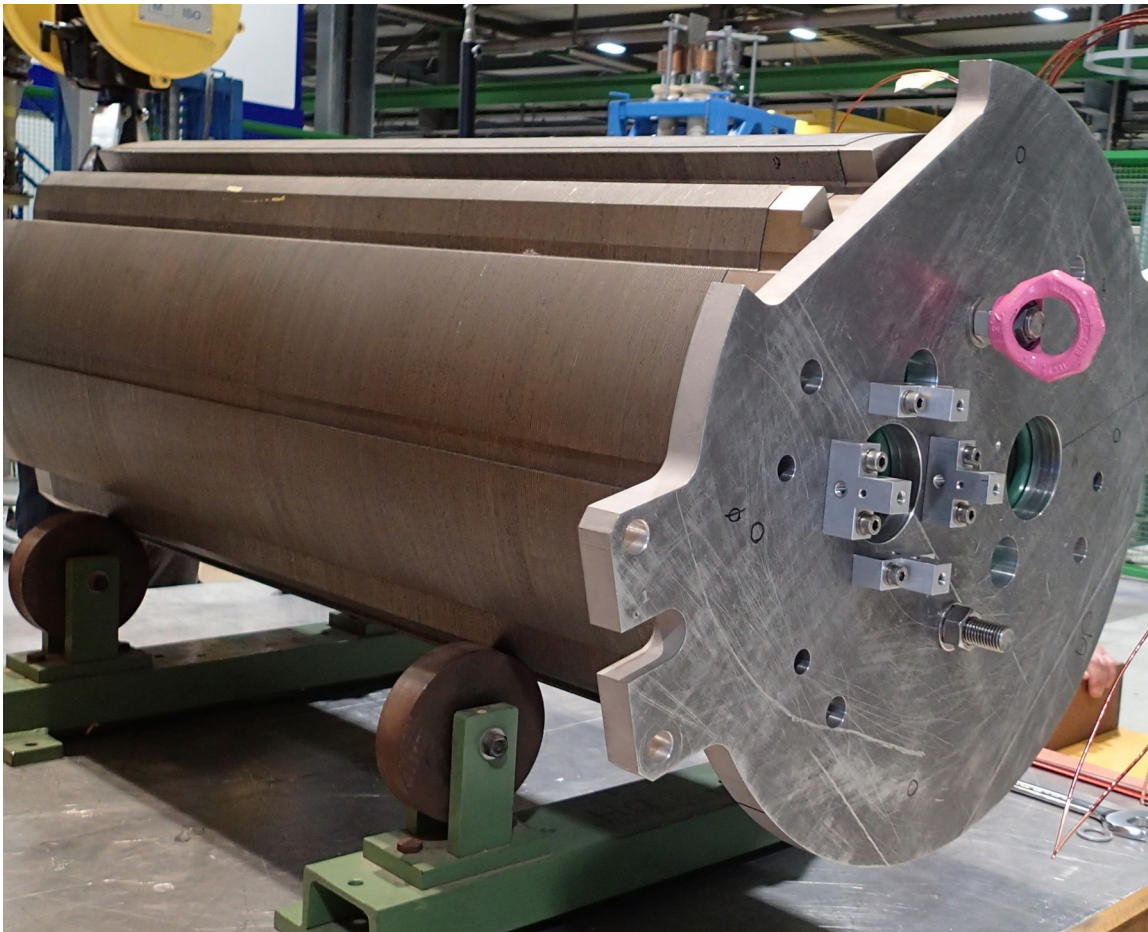
$\mu_r \ll 1$ (ideális diamágnes) = szupravezető

Projekt történet

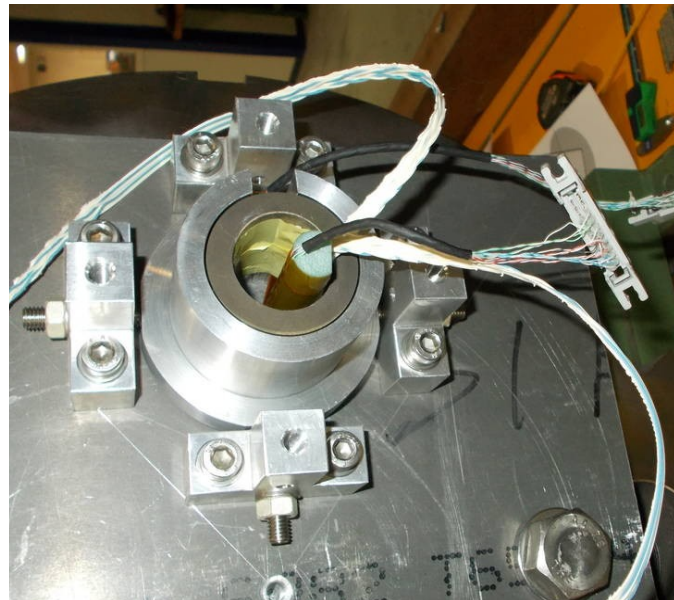
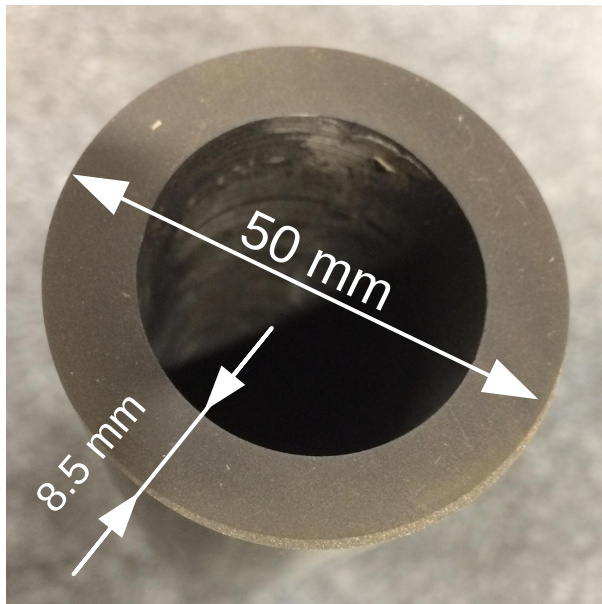
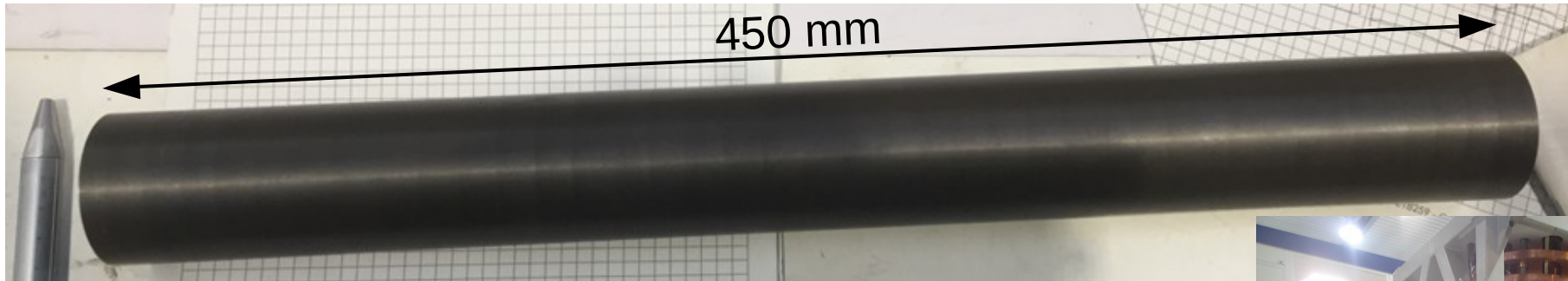
- 2016
  - Alapkoncepció ötlete
  - CERN-Wigner Memorandum of Understanding for FCC
  - Addendum #1 to MoU: supra páncél tesztek
    - CERN: \$, teszt infrastruktúra, személyzet, konzultáció
    - Wigner: szimulációk, tervezés, tesztelés, kiértékelés, publikáció
- 2017-2018
  - Sikeres tesztek
  - Részletes koncepció a teljes berendezésre
- 2019
  - Addendum #2: teljes prototípus tervezése, gyártása, tesztelése
    - CERN: \$, konzultáció, tréning, know-how transfer, meglevő CAD tervek
    - Wigner: szimuláció, tervezés, projektvezetés, gyártás, tesztelés, gyártási infrastruktúra kiépítése

Szupravezető páncél tesztek: CERN SM18

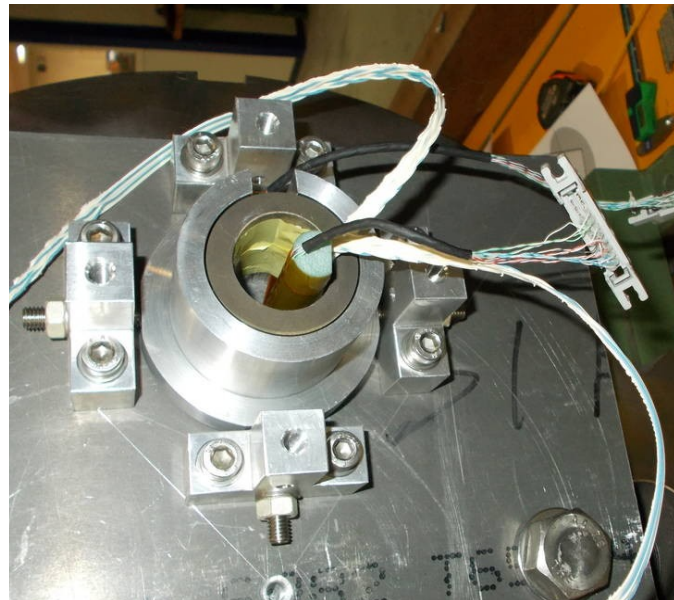
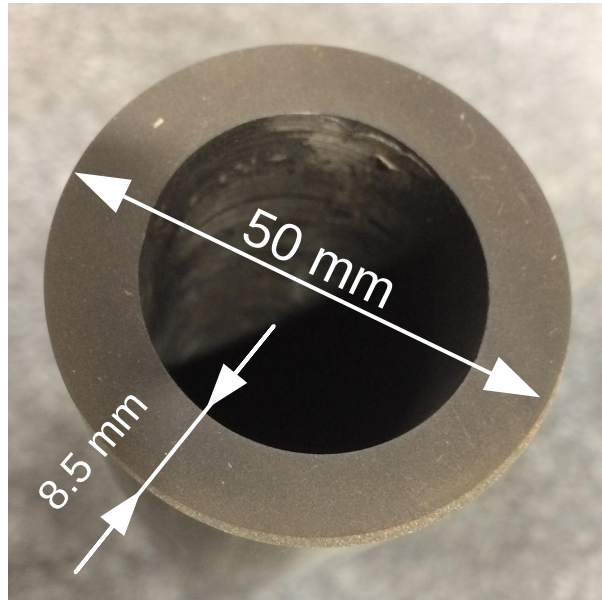
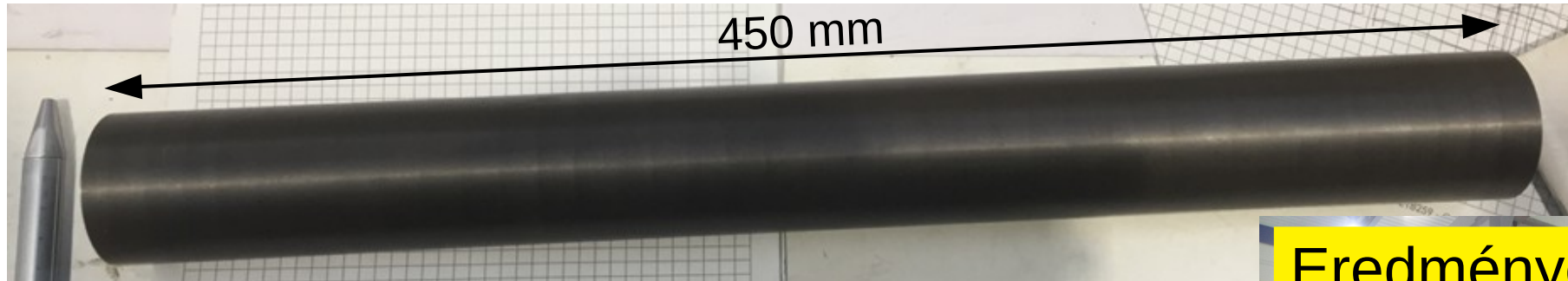

Szupravezető páncél teszt: MgB_2

Szupravezető páncél teszt: MgB_2

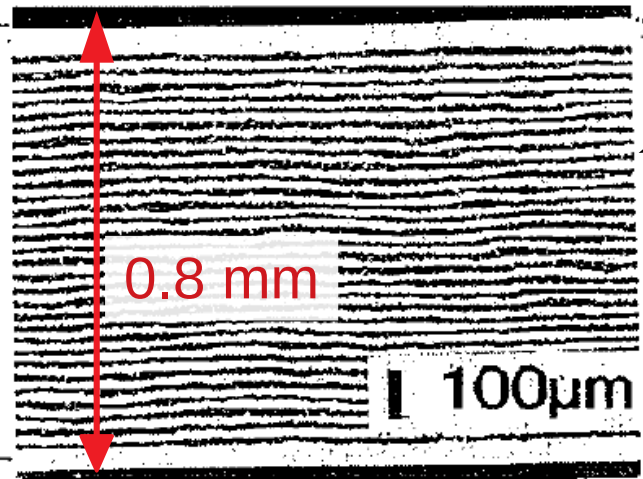

Eredmények:

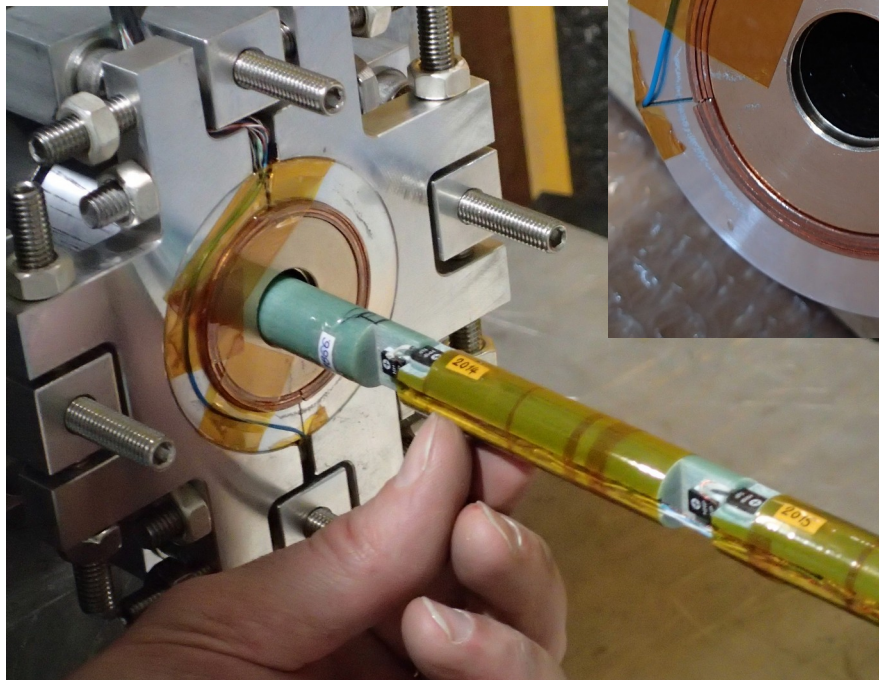
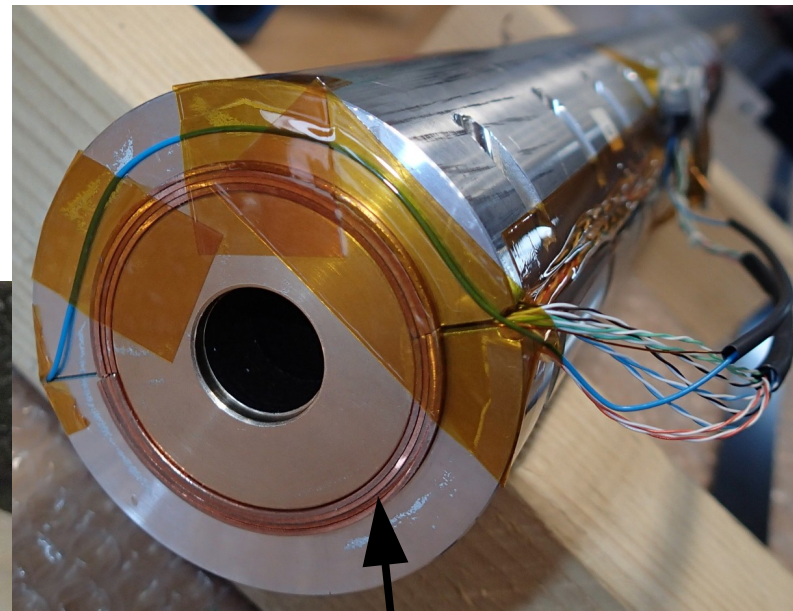
- Kívül 3 Tesla tér
- Belül 0 Tesla
- Falvastagság: 8.5 mm

Szupravezető páncél tesztek: NbTi

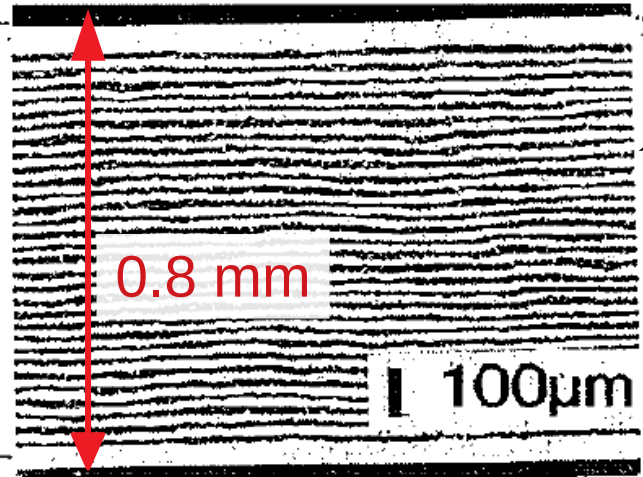

30-30 réteg
NbTi & Cu
(10 µm)

Szupravezető páncél

Szupravezető páncél tesztek: NbTi

30-30 réteg
NbTi & Cu
(10 μm)

Eredmények:

- 3.1 Tesla mágneses teret leárnyékolt
- 3.2 mm falvastagság (!)

Sajnos az anyag rettentő drága,
egyetlen cég (Nippon Ltd) már nem
gyártja...

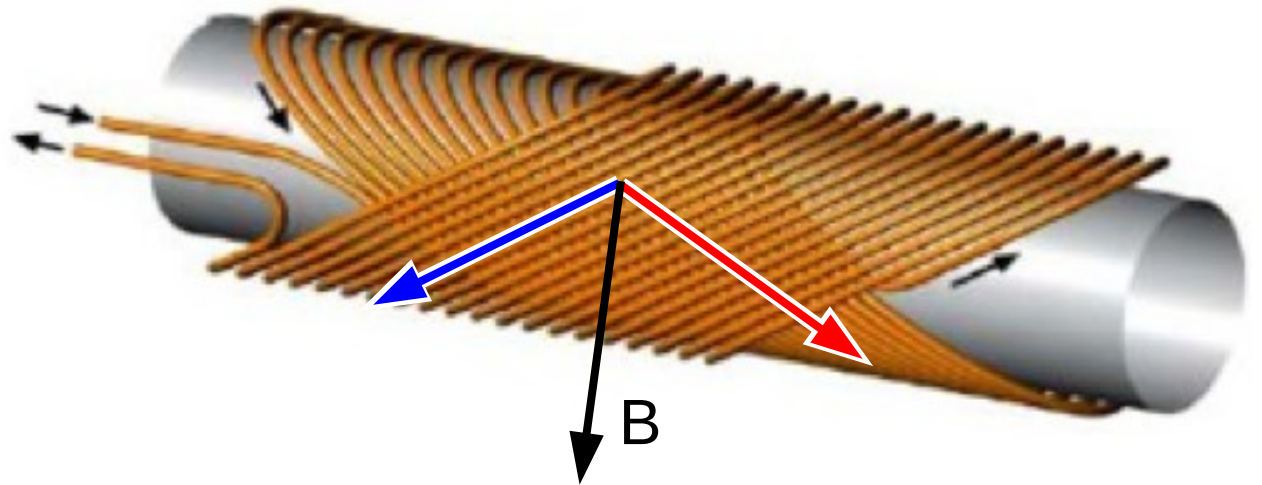
Szupravezető mágnes

- A mágneses teret létre is kell hozni, hogy legyen mit leárnyékolni
- Szupravezető páncél és mágnes együttes optimalizálása
→ homogén tér

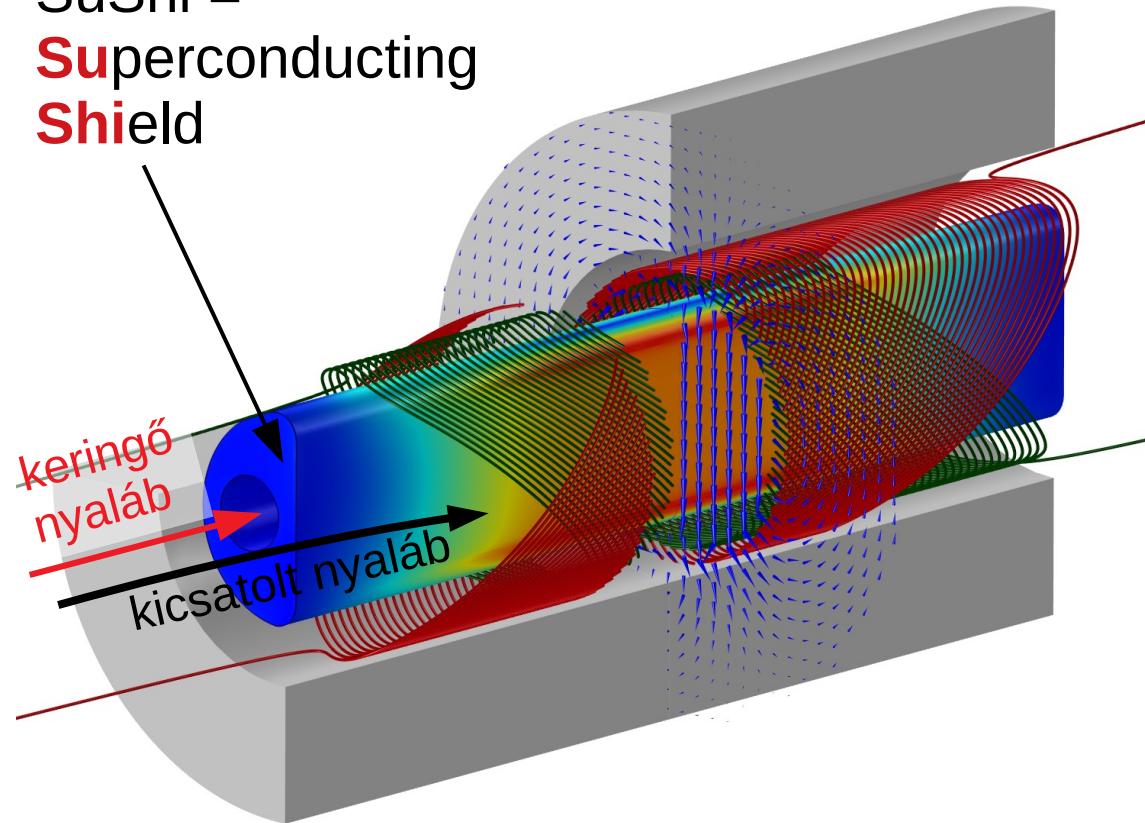
Canted Cosine Theta (CCT) mágnes

- Régi ötlet újrafelfedezése
- Rendkívül egyszerű konstrukció
- Robusztus (alig van "quench")

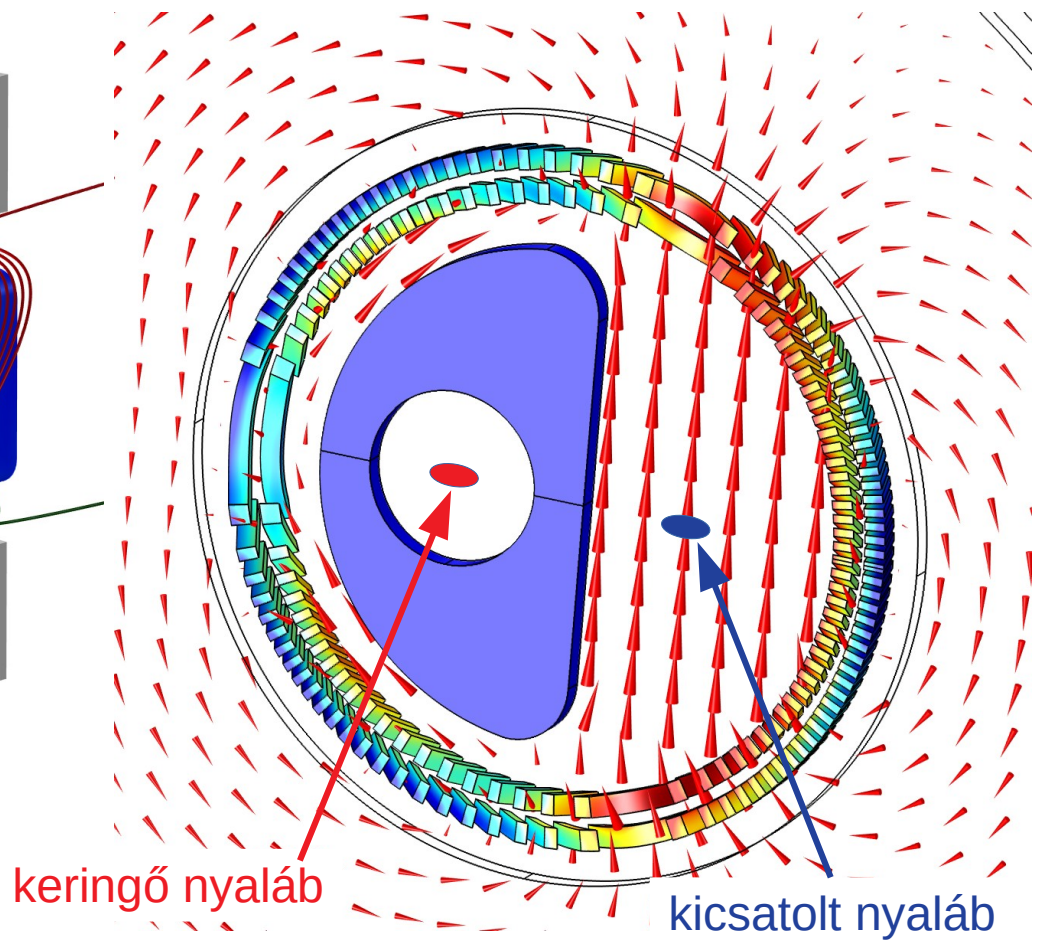
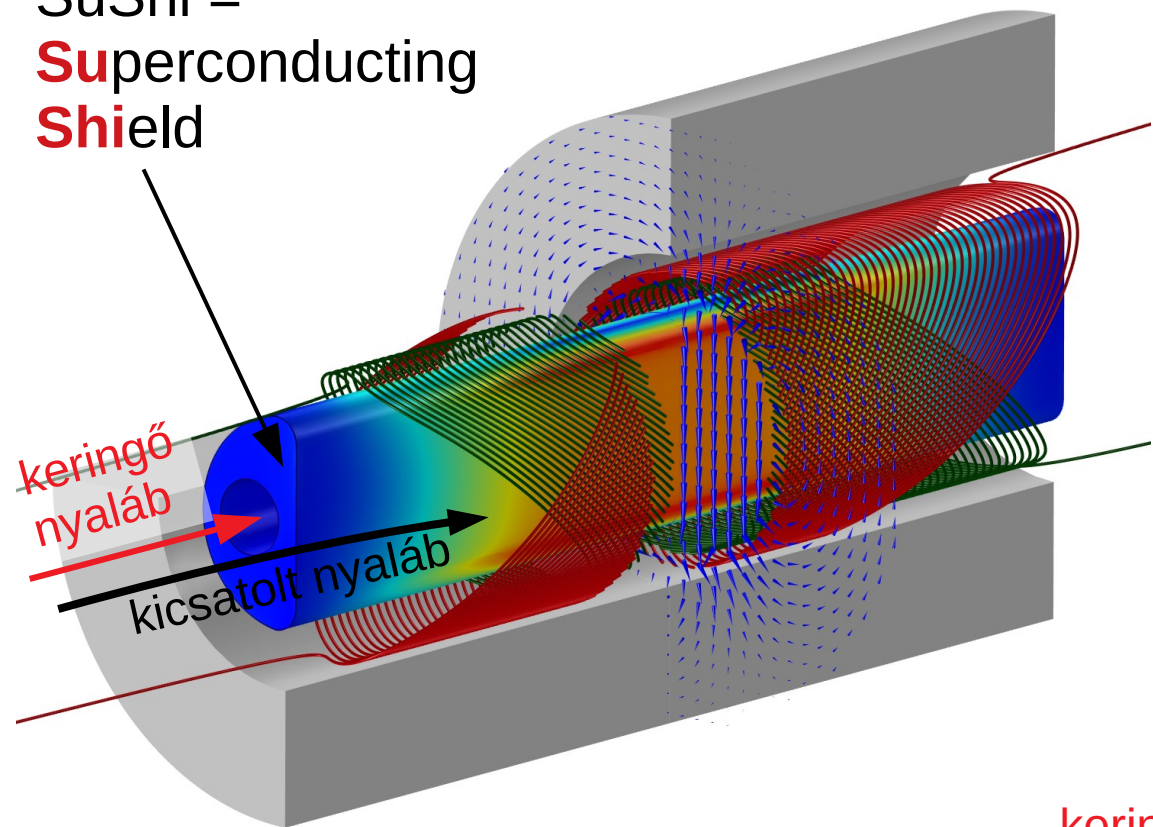
SuShi szeptum

SuShi =
Superconducting
Shield

SuShi szeptum

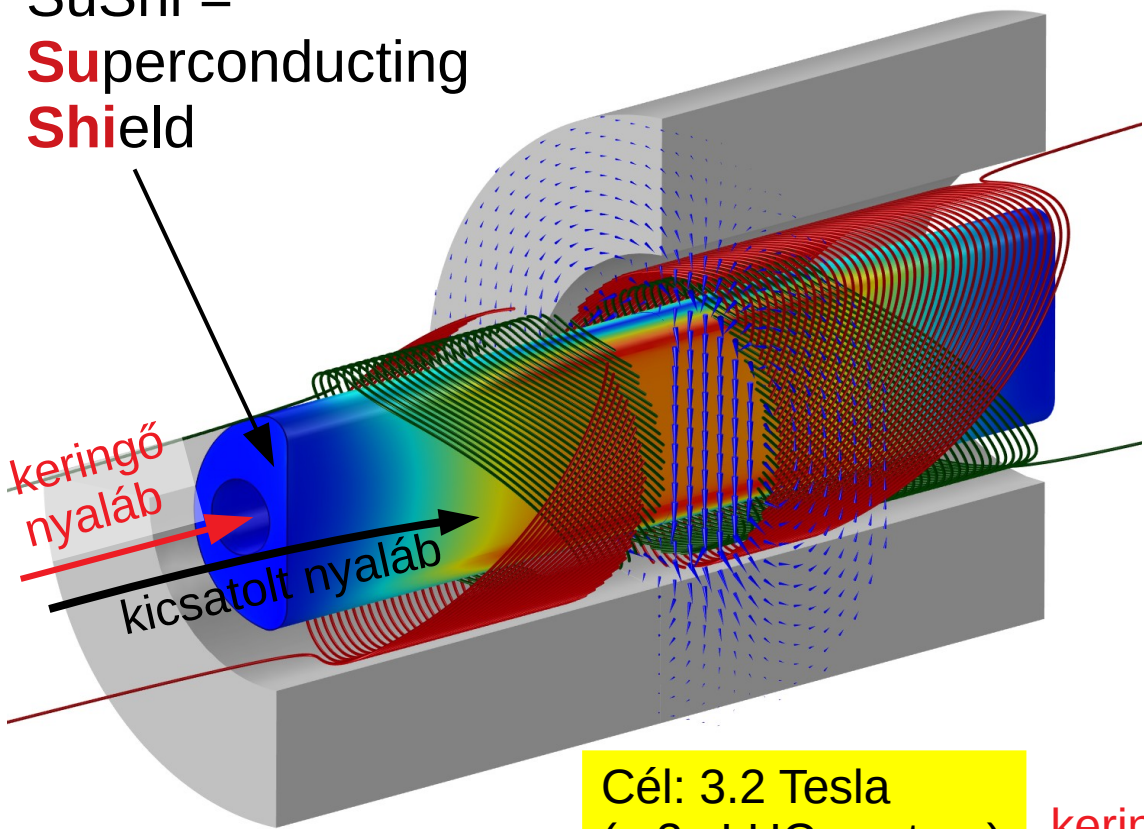
SuShi =
Superconducting
Shield

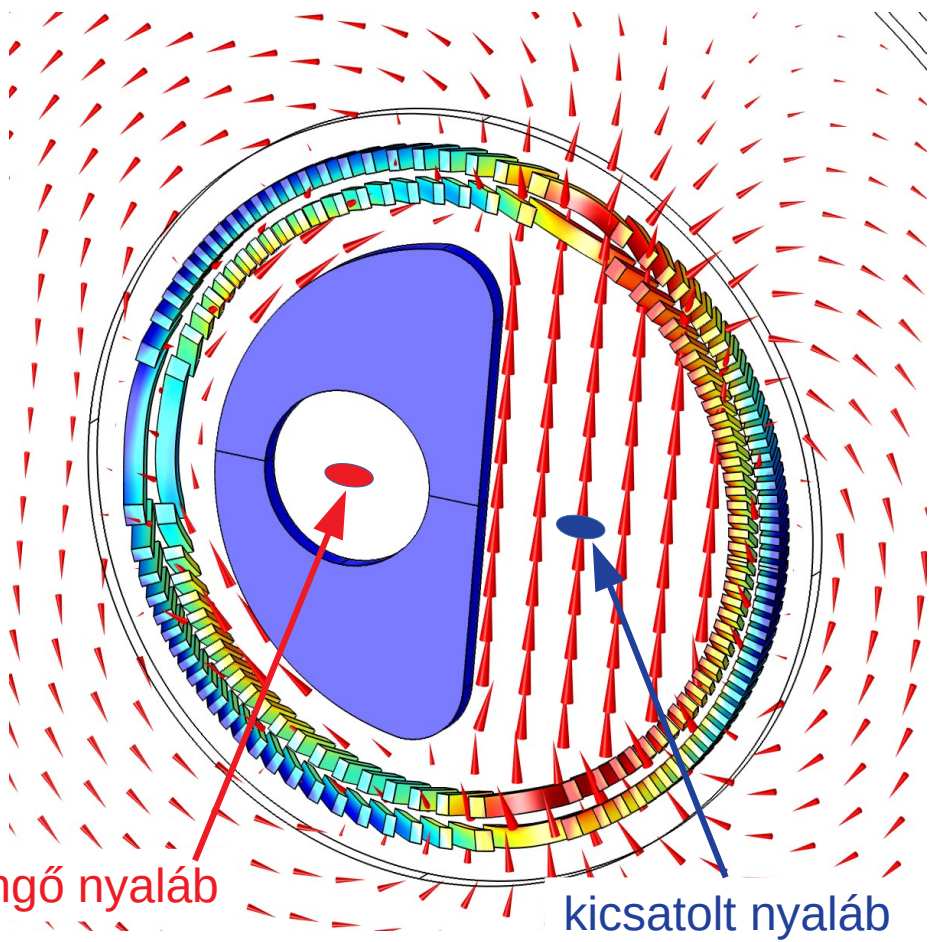

SuShi szeptum

SuShi =
Superconducting
Shield

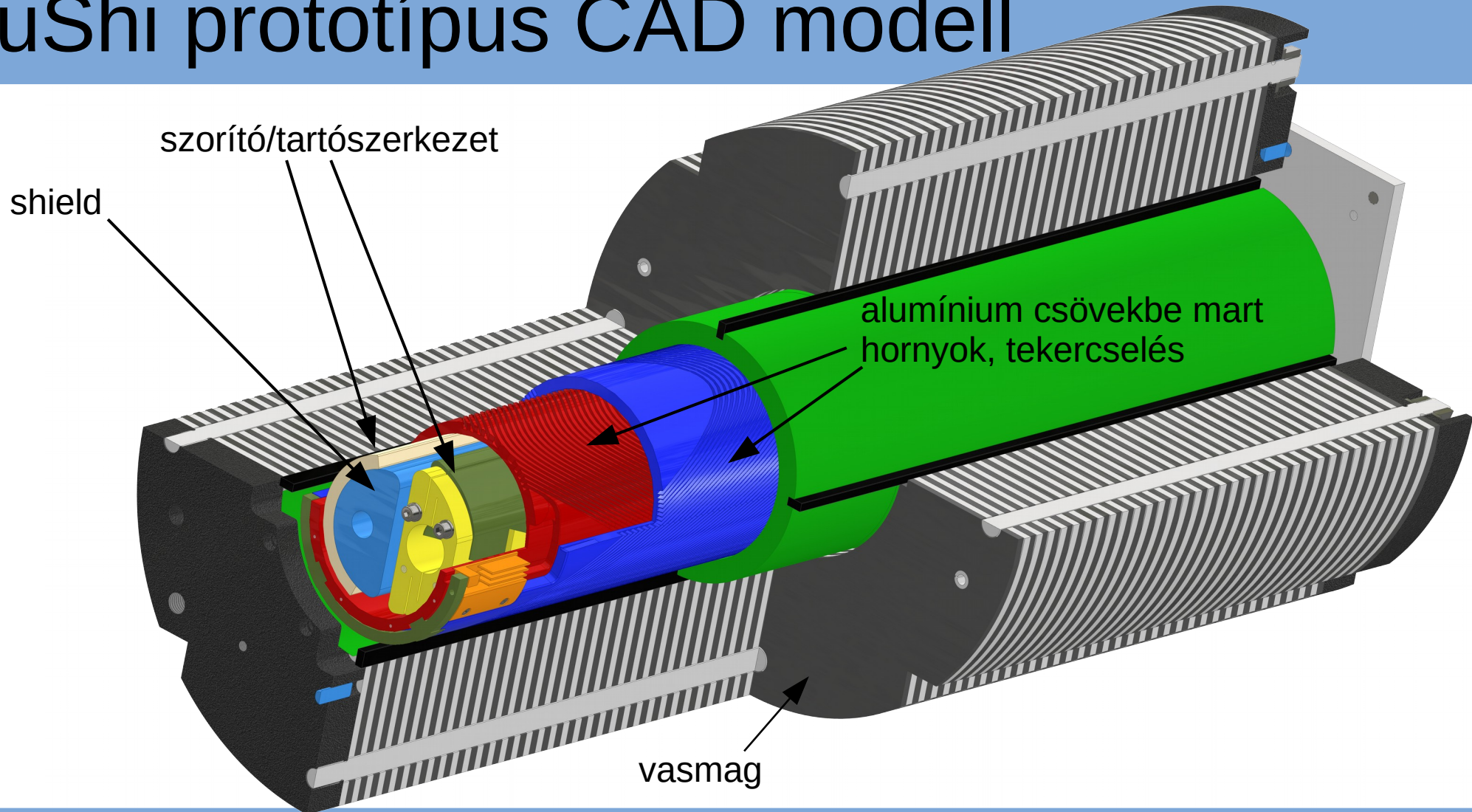
Cél: 3.2 Tesla
($\approx 3x$ LHC septum)

SuShi szeptum prototípus

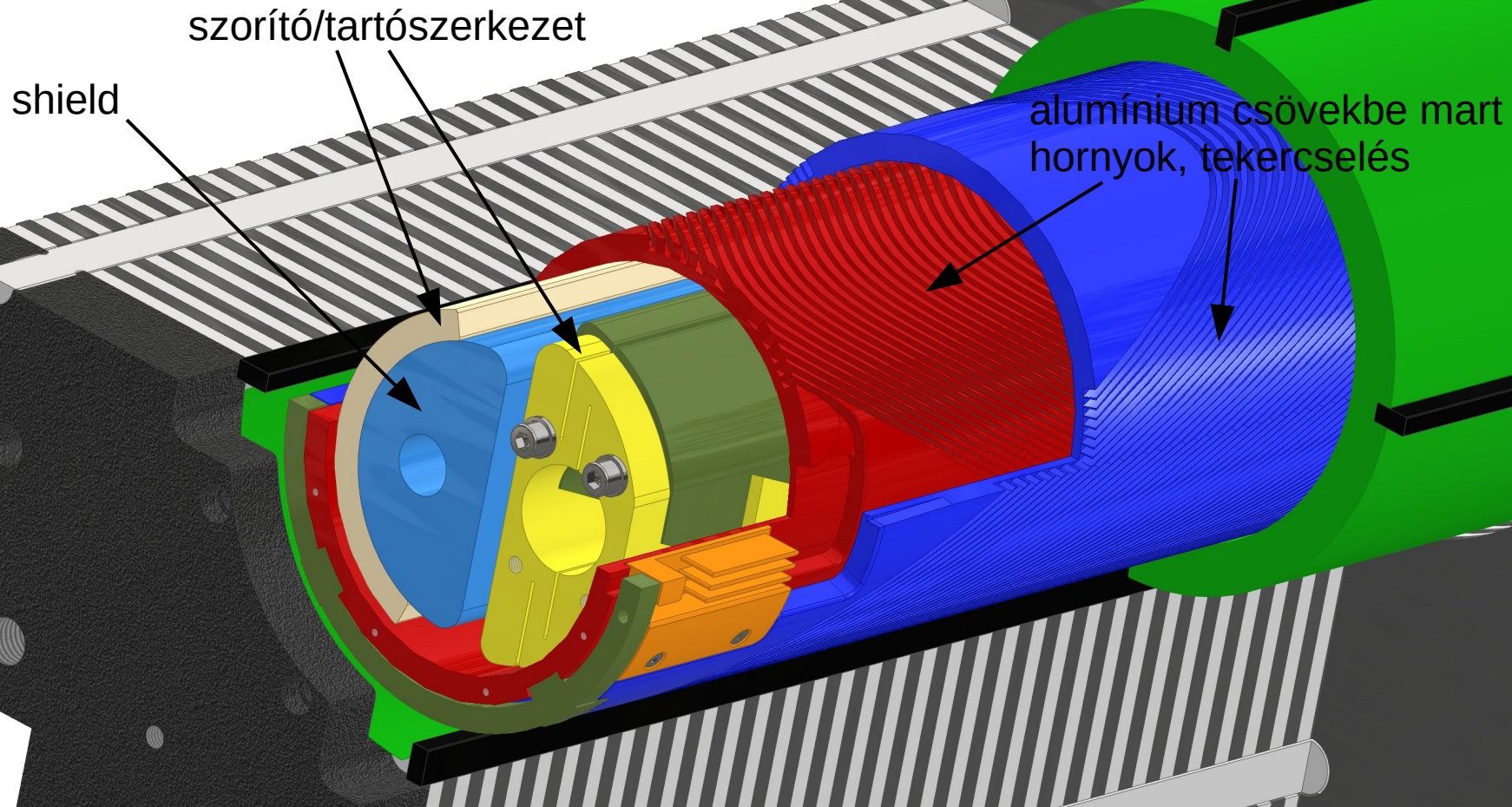
- ✓ Konceptióterv idén készült el
- ✓ 3D mágneses szimuláció
- ✓ Mechanikai szimuláció
- ✓ CAD tervek, magyar gyártó cégekkel együttműködve
- Quench védelem, szimuláció

SuShi prototípus CAD modell

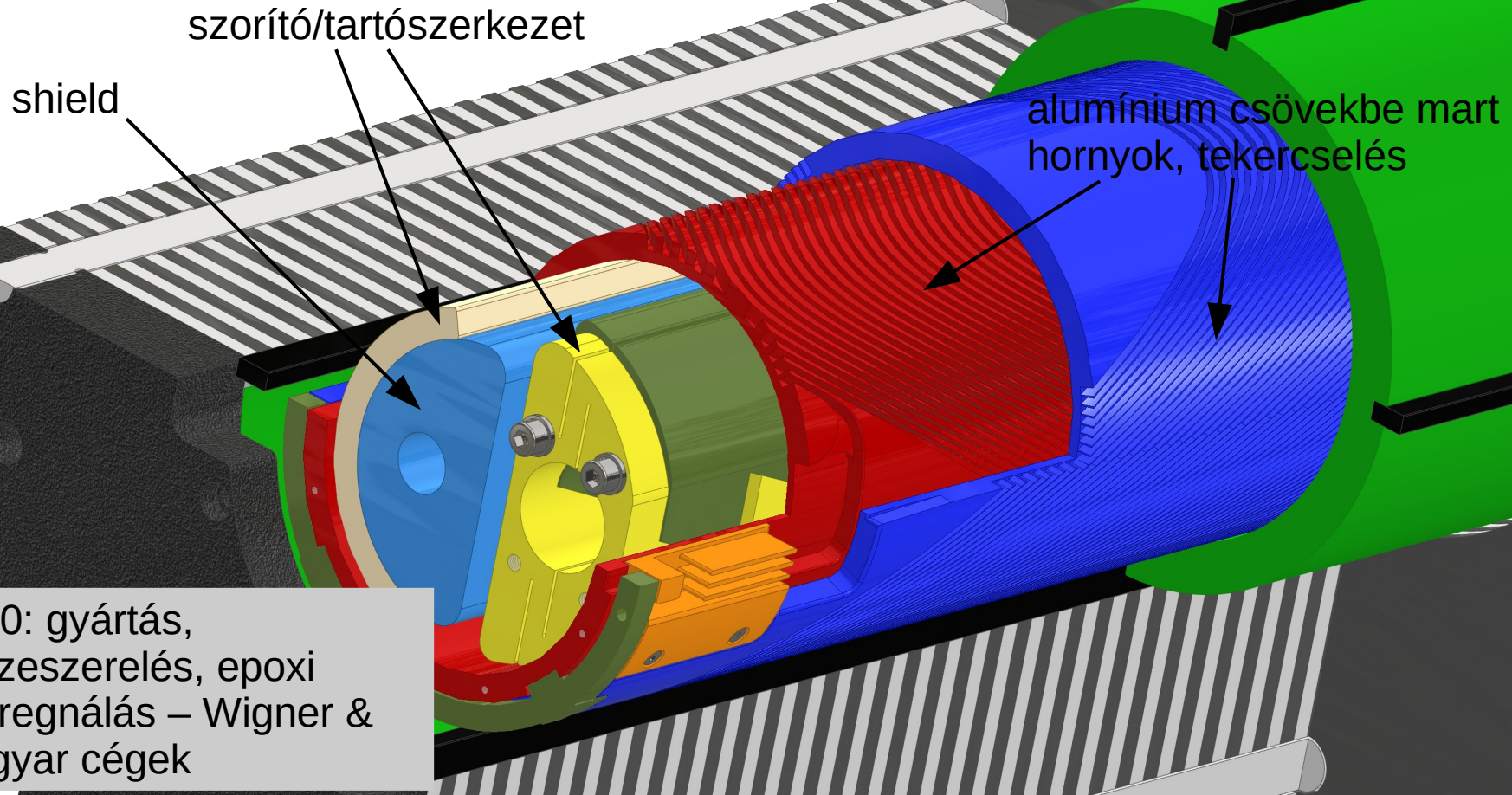

SuShi prototípus CAD modell

SuShi prototípus CAD modell

2020: gyártás, összeszerelés, epoxi impregnálás – Wigner & magyar cégek

Szupravezető mágnesépítés a CERN-ben

- Részvétel az LHC-ba beépítendő CCT mágnes építésében
- Napi szintű konzultáció

Gyártási infrastruktúra @ Wigner

Tekercselő gép

Epoxy vákum impregnáló rendszer

“Mellékvágány”: NbTi/Cu lemez gyártási technológiájának fejlesztése

Együttműködés –
Miskolci Egyetem Műszaki
Anyagtudományi Kar

Elérhető infrastruktúra – hengermű,
hőkezelés, anyagvizsgálat

Cél

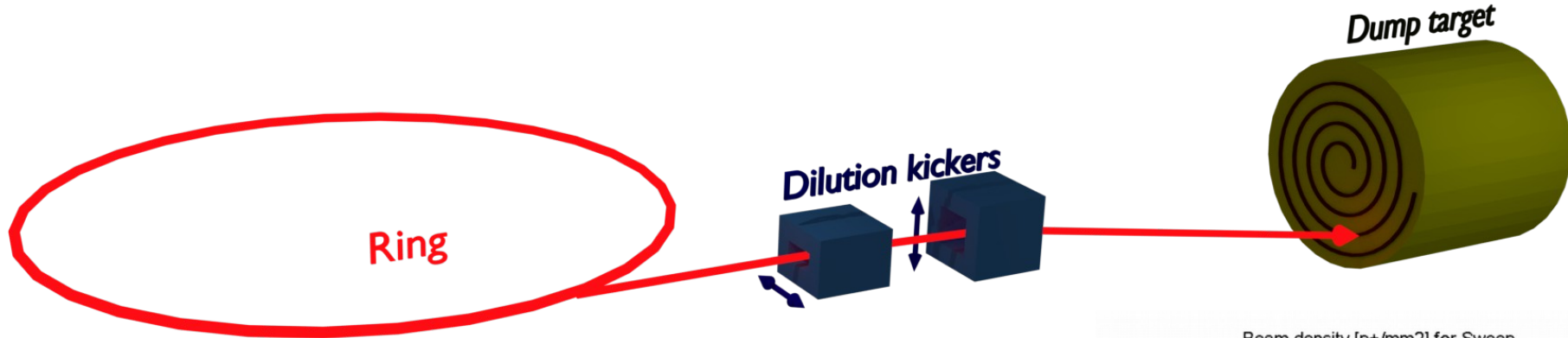
- A gyártási technológia átörökítése
- ... és továbbfejlesztése, olcsóbbá tétele, kis mennyiségekre is

Beam dilution

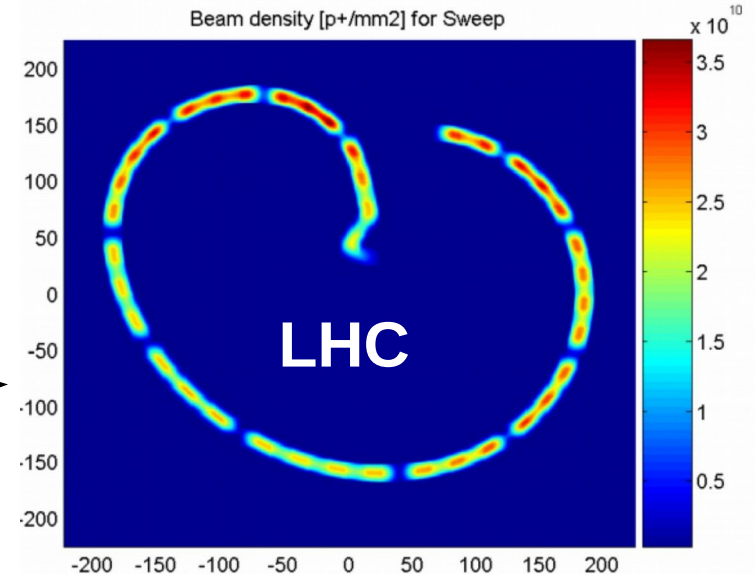
(nyalábszétterítés a nyalábtemető
felületén)

Beam dilution

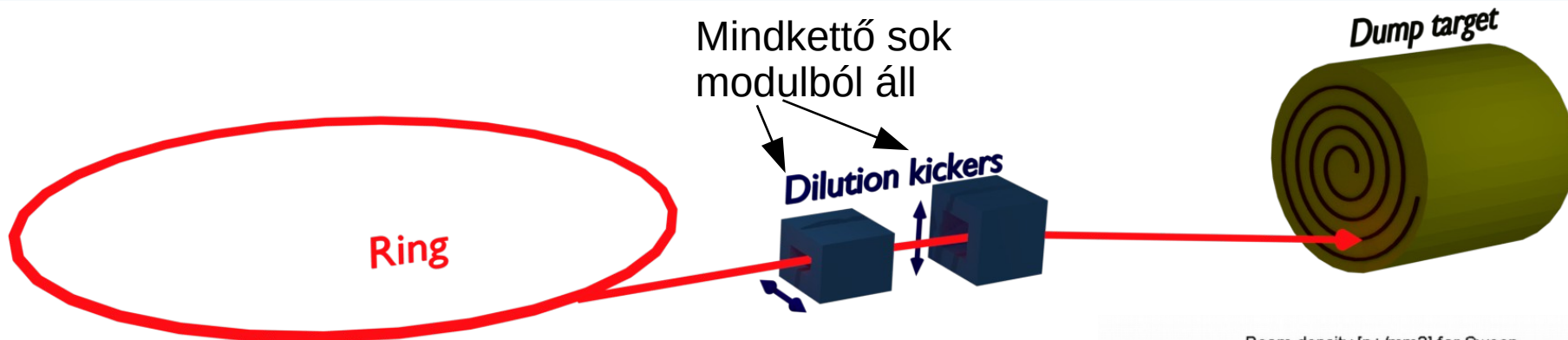

Cél

- Leadott energiasűrűség mindenhol az anyag tűrése alatt legyen
- Mintázat: egyenletes eloszlás → nyalábtemető és kickerek minimalizálása
- LHC: rövid kunkor elegendő
- FCC: hosszú spirál

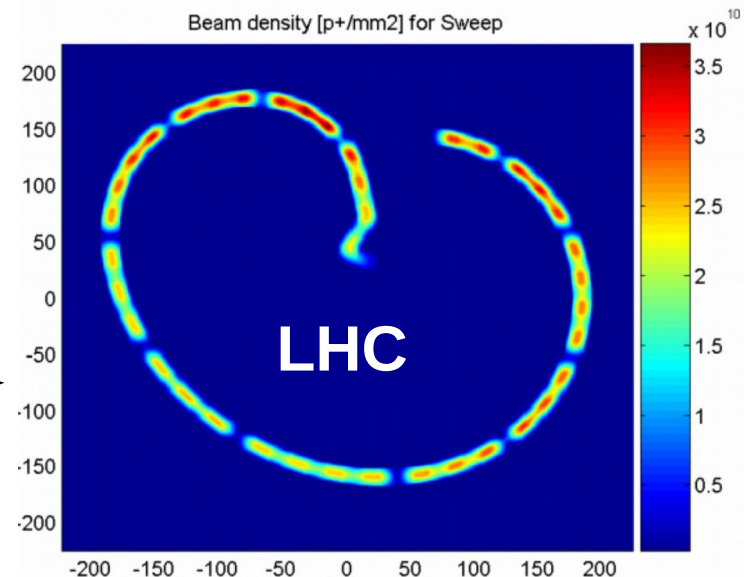

Beam dilution

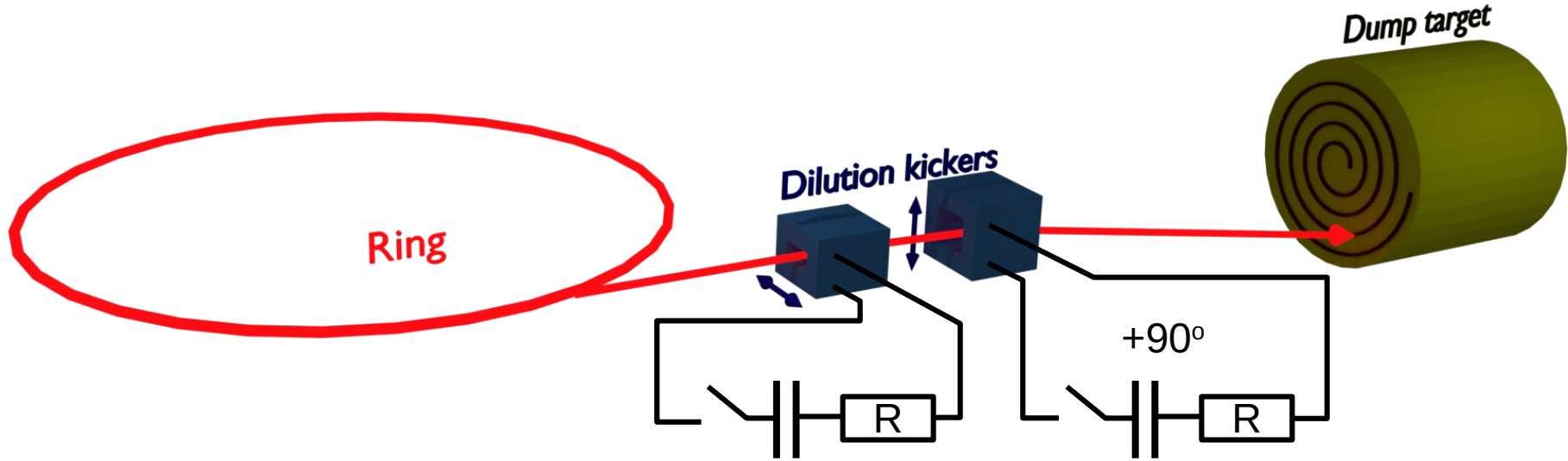

Cél

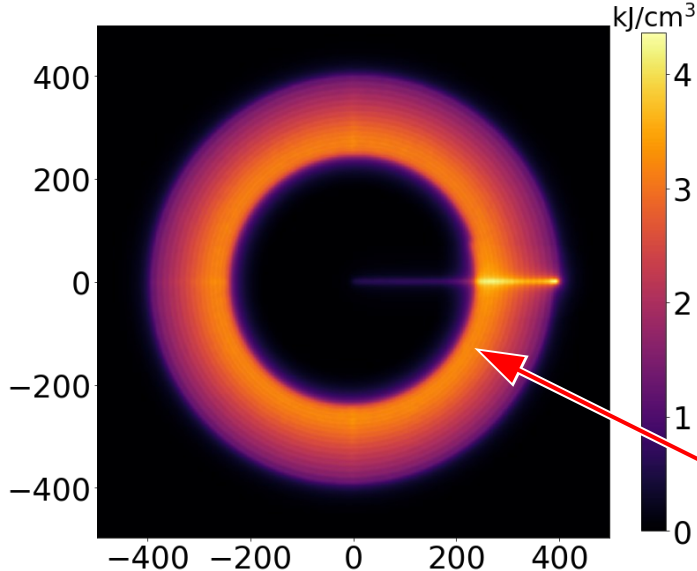
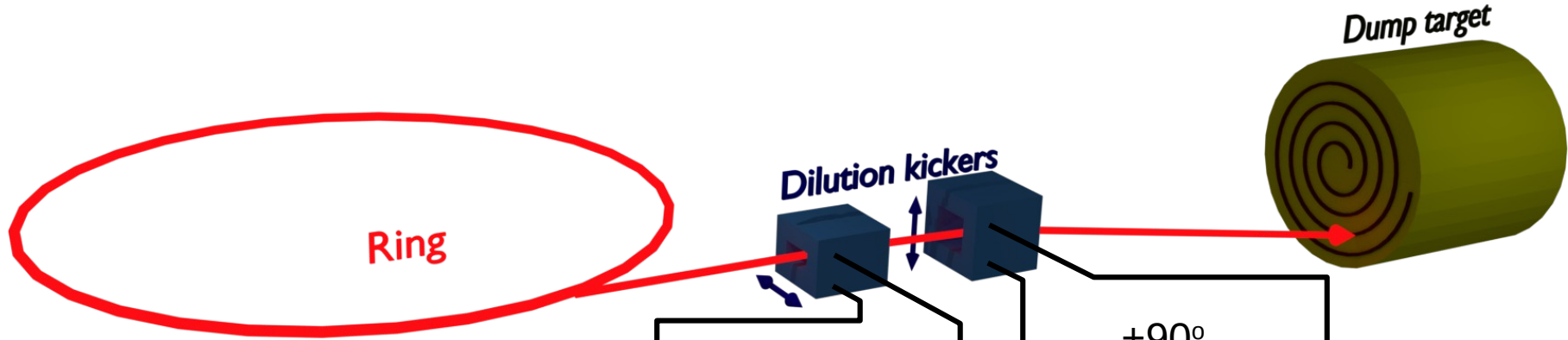
- Leadott energiasűrűség mindenhol az anyag tűrése alatt legyen
- Mintázat: egyenletes eloszlás → nyalábtemető és kickerek minimalizálása
- LHC: rövid kunkor elegendő
- FCC: hosszú spirál

Csillapított oszcillátorokkal

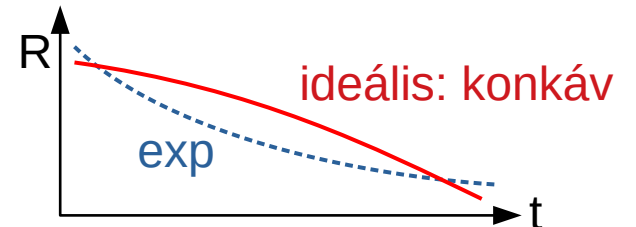

Csillapított oszcillátorokkal

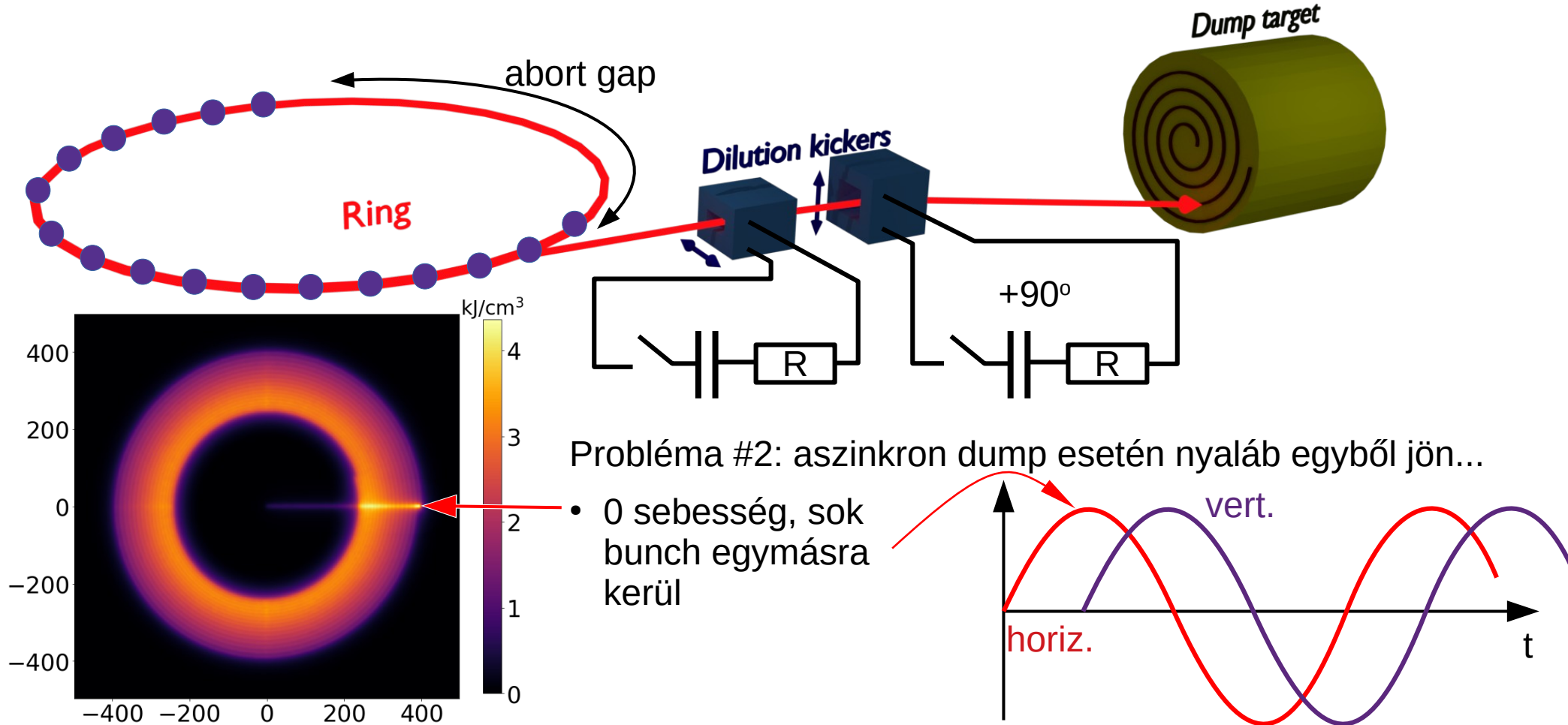
Probléma #1: kis sugárnál...

- kerületi sebesség csökken (fix frekvencia)
- Exponenciális lecsengés → radiális sebesség csökken
- Energiasűrűség nő

Csillapított oszcillátorokkal

Javasolt megoldás

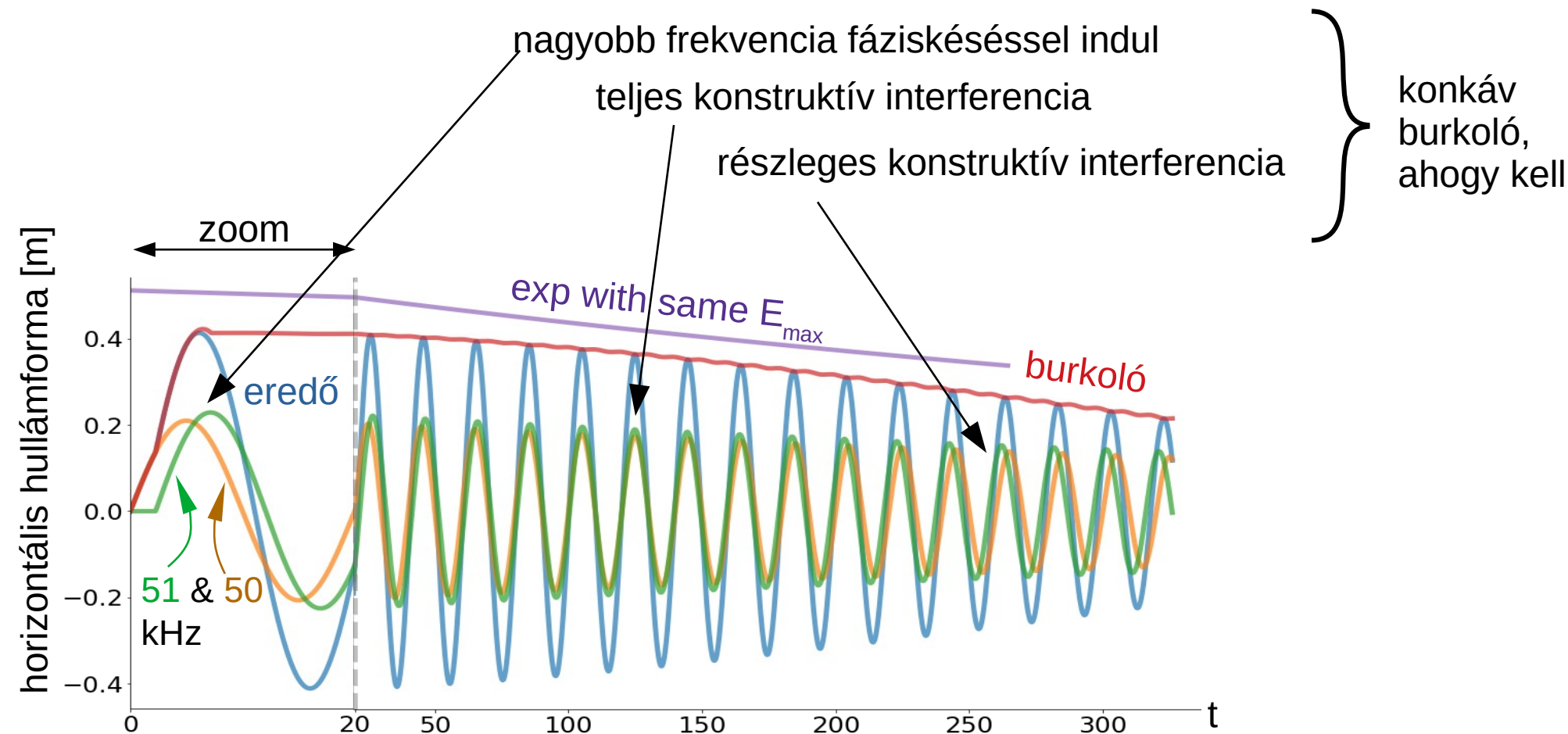
- Ideális minta Fourier-szintetizálása..., de:
  - **csillapított** oszcillátorokból
  - próbáljuk meg **csak 2 frekvencia** használatával

- Eltérítés alakja mindkét síkban:

$$F(t) = A_1 \exp(-t/\tau) \sin(2\pi f t) * (t>0) + A_2 \exp[-(t-\Delta t)/\tau] \sin[2\pi (f+\Delta f) (t-\Delta t)] * (t>\Delta t)$$

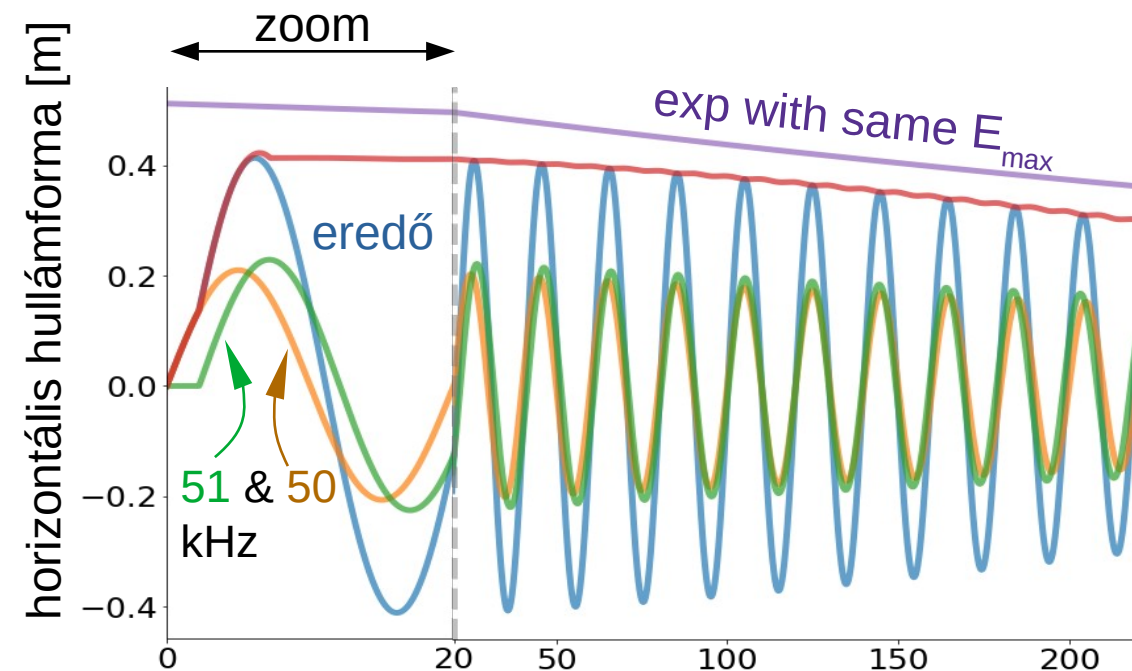
- Egy sík moduljai 2 különböző frekvenciájú csoportban
- Előnyök
  - Egyszerű hardware (ugyanaz, mint az alapötlet)
  - Modulok függetlenek, csak a hatásuk interferál a nyalábon

Optimalizált hullámforma

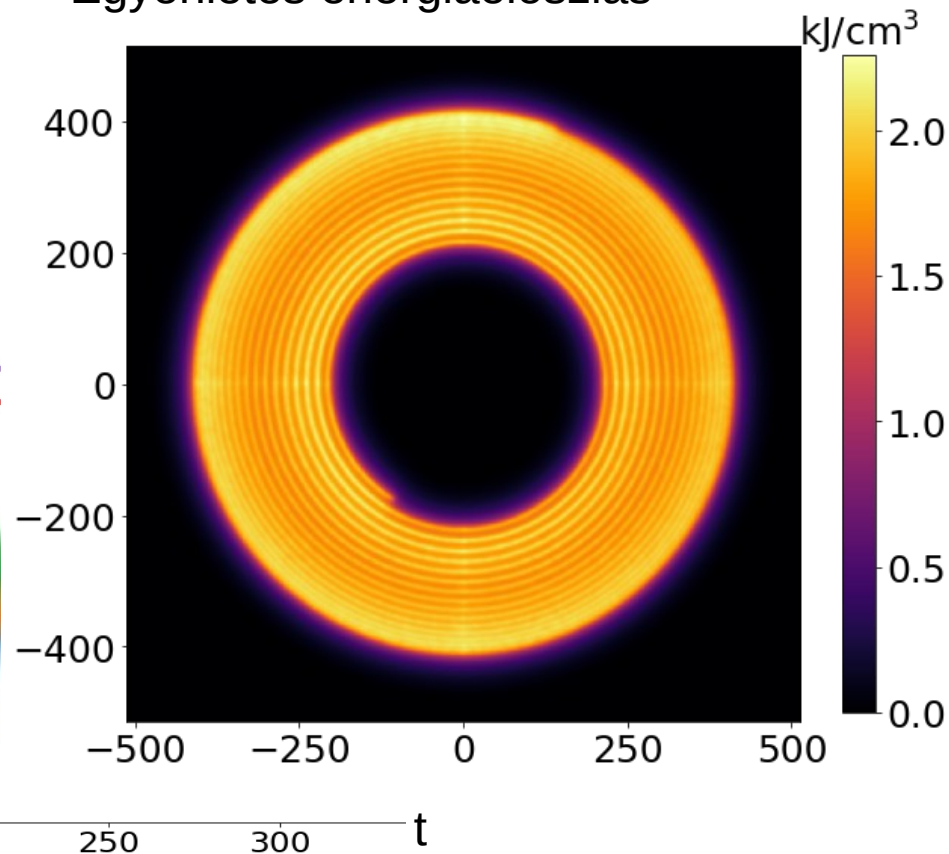

Optimalizált hullámforma

- 23%-kal kisebb nyalábtemető méret
- 16%-kal gyengébb dilution kickerek

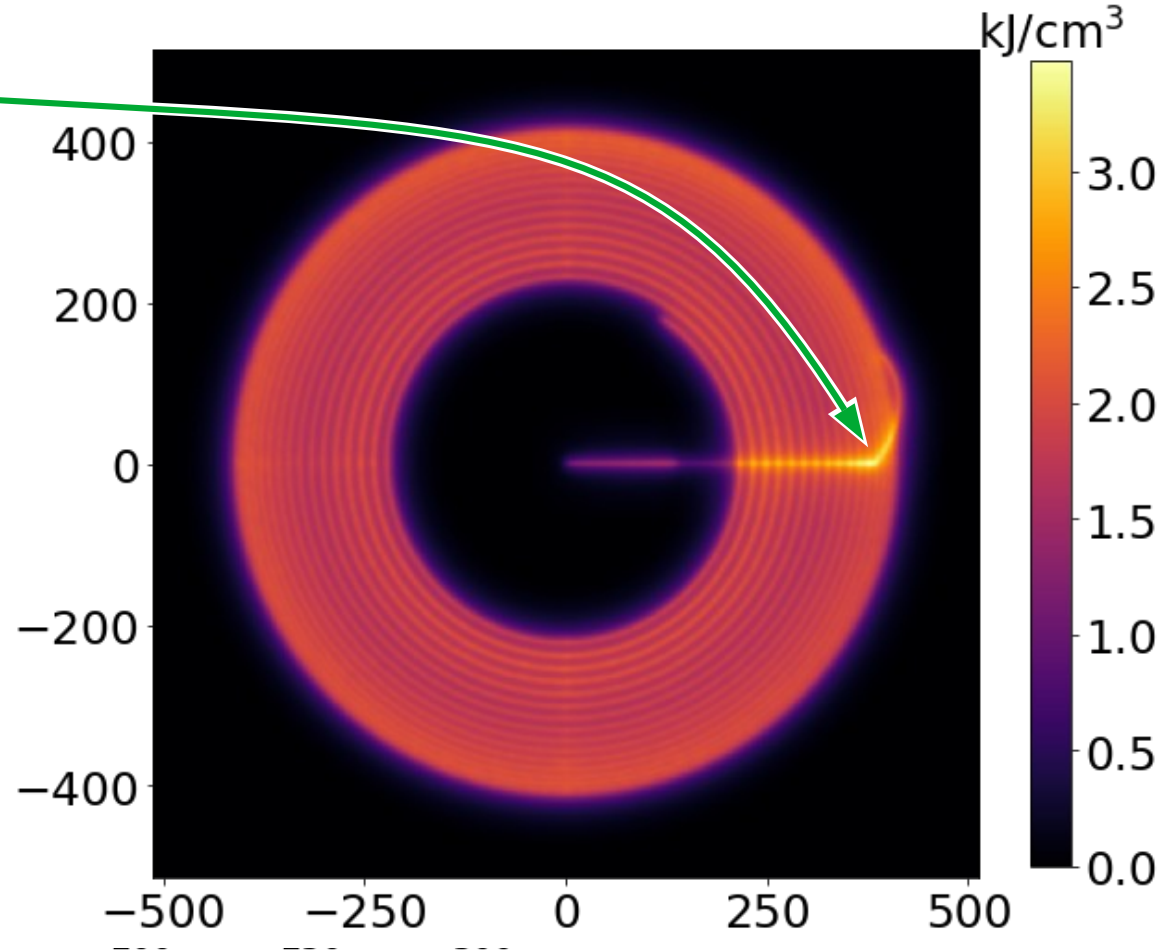
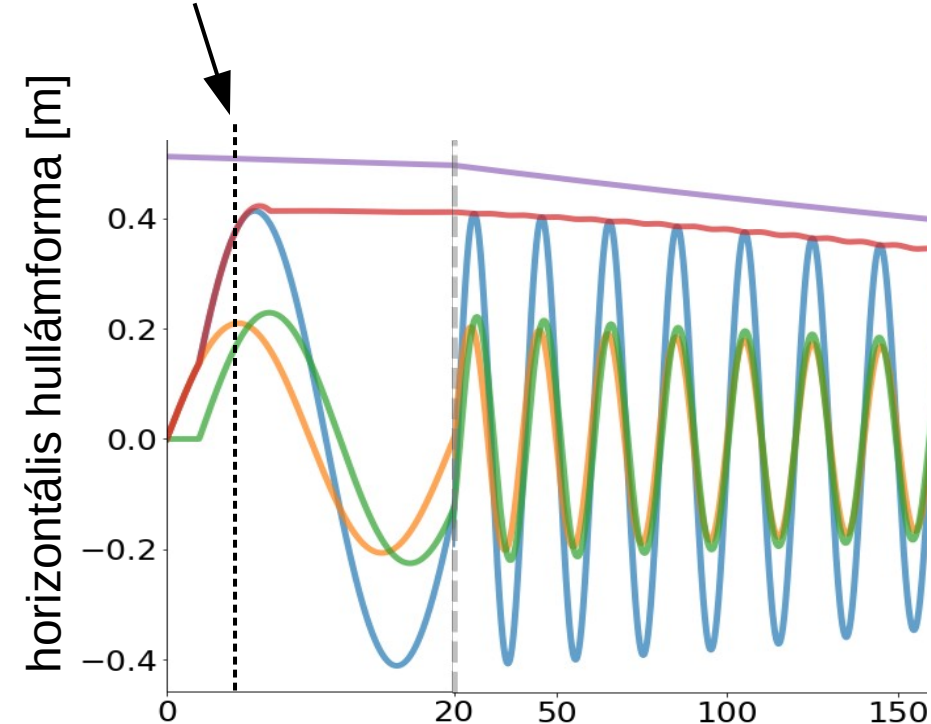

Egyenletes energiaeoszlás

Bónusz: async. beam dump

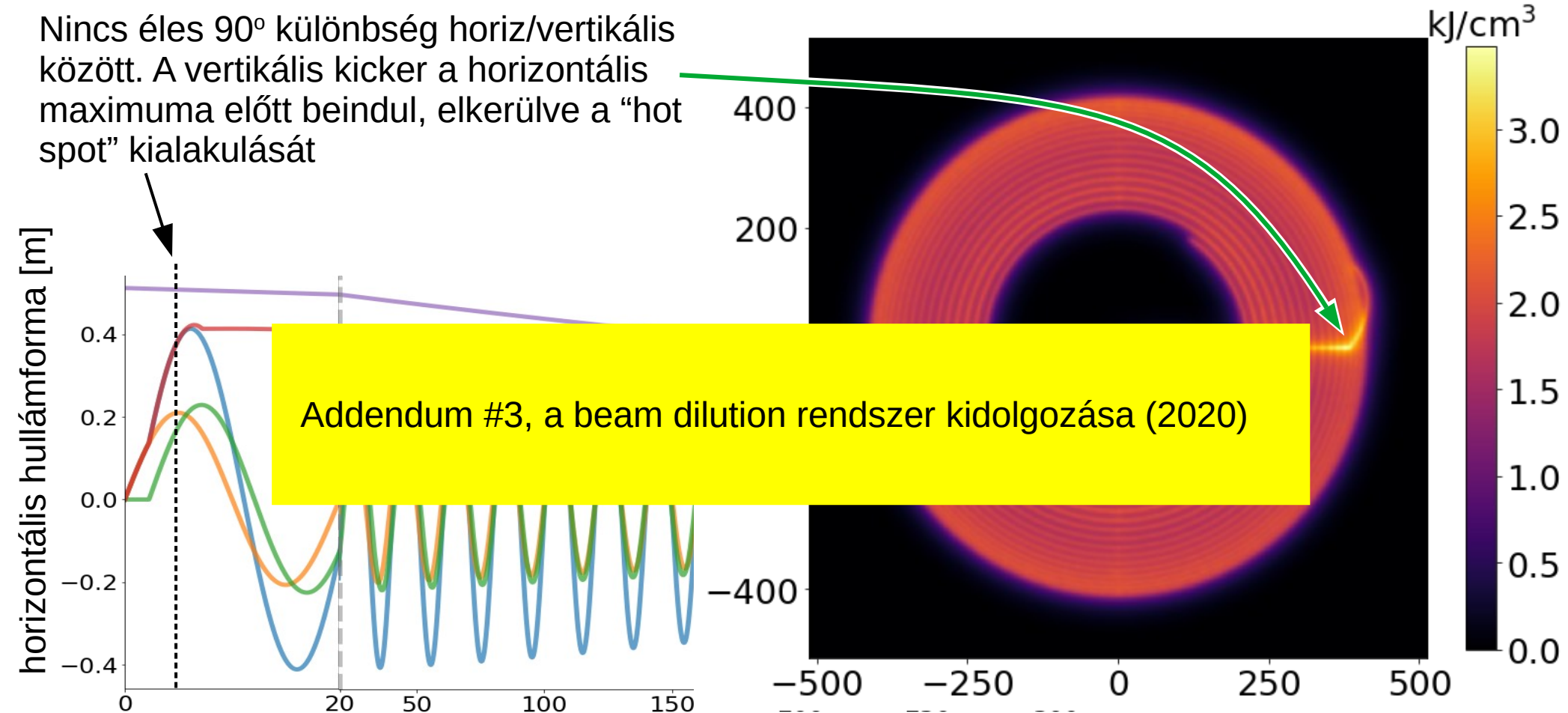
Nincs éles 90° különbség horiz/vertikális között. A vertikális kicker a horizontális maximuma előtt beindul, elkerülve a “hot spot” kialakulását

Bónusz: async. beam dump

Nincs éles 90° különbség horiz/vertikális között. A vertikális kicker a horizontális maximuma előtt beindul, elkerülve a “hot spot” kialakulását

Kitekintés

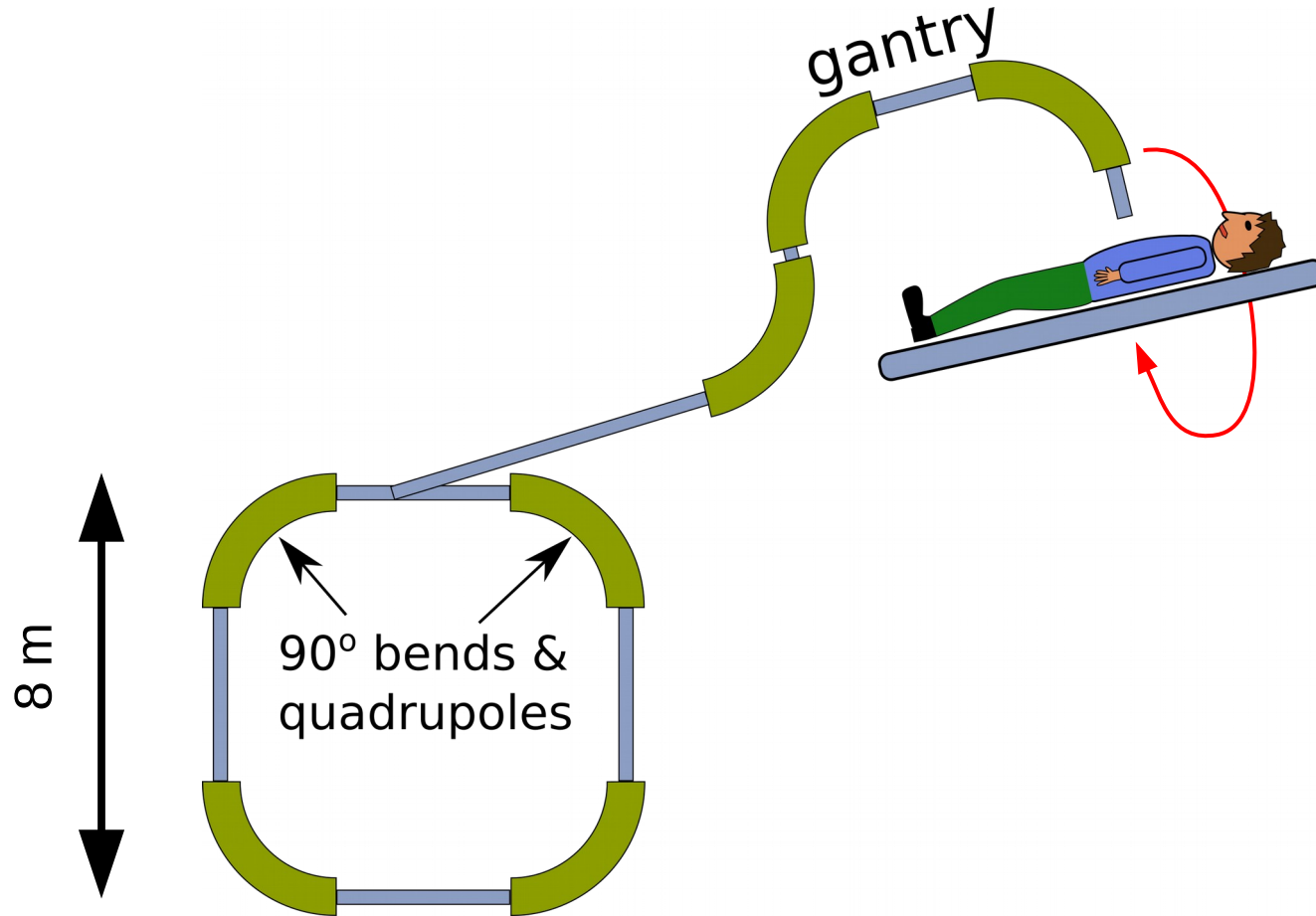
HITRI

Heavy Ion Therapy Research Infrastructure

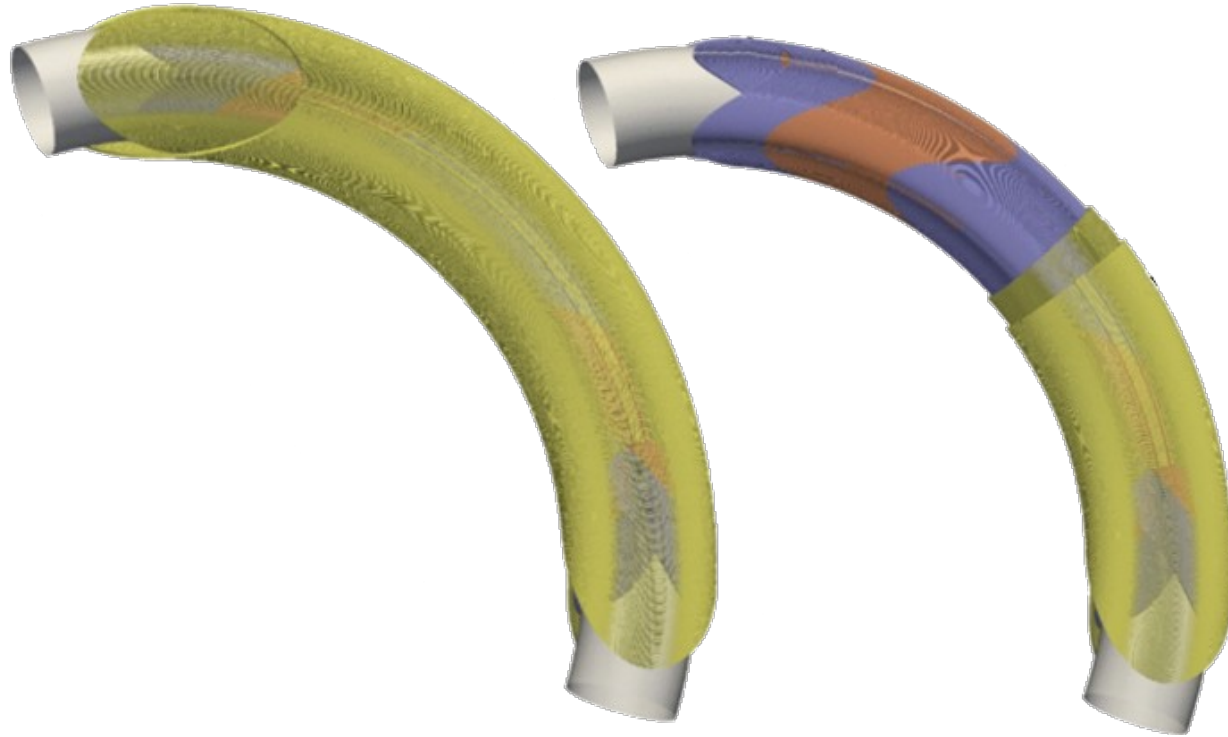
- EU-H2020 pályázat, beadás alatt
- 19 intézet, CERN vezetésével
- Célok:
  - kompakt szupravezető orvosi proton/ion szinkrotron terveinek kidolgozása (8x8 m)
  - új, olcsó hardware tervei, prototípusok (**CCT dipól & kvadrupól mágnesek, szupravezető gantry**, stb)
  - Ennek az “eszköztárnak” a licenszelése jövőbeli sugárterápiás központok számára

HITRI nagyon sematikus elrendezés

HITRI – CCT mágnesek

- 90 fokos
- íves
- dipól (& kvadrupól) mágnesek
- a gyűrű 4 sarkánál
- gantry egyik lehetséges megvalósítása

https://www.researchgate.net/publication/309956941_Design_of_an_Achromatic_Superconducting_Magnet_for_a_Proton_Therapy_Gantry

HITRI

- Wigner FK szerepe
  - szupravezető nyalábkicsatoló rendszer tervezése, fejlesztése
  - a CCT mágnes prototípusok tervezésében, építésében való részvétel
- A pályázat egyik célkitűzése: olyan **európai** cégek “kinevelése”, amelyek képesek egy ilyen gyorsító, vagy az építőelemeinek tervezésére, gyártására.

Összefoglaló

- FCC: koncepciók, tervek, szimulációk kidolgozásával sikerült bekerülnünk a “bizalom körébe”
- A költséges hardware fejlesztést
  - a CERN finanszírozza
  - itthon valósulhat meg
- Belépőként szolgált további együttműködésekhez: pl HITRI – orvosi alkalmazás
- Magyar cégeket bekapcsolhat komoly gyártási/fejlesztési projektekbe

Köszönetnyilvánítás

- Anyagi támogatás
  - OTKA K124945
  - MTA INFRA 2019
  - NKFIH 2018-2.1.7-UK_GYAK-2019 (Egyesült Királyságban tanuló diákok hazai nyári gyakorlata)
  - Bolyai János ösztöndíj
  - Aries & Eucard-2
  - FCC Study
- Kollégák
  - Novák Martin, Facskó Benedek, Brunner Kristóf, Szakály Marcell, Veres Dóra
  - CERN: Bajkó Márta, Glyn Kirby, Miro Atanasov, Juan Carlos Perez